

Constantia et labore. 10 jaar Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

Op 17 december 2010 vierde de Vlaamse Gemeenschap met een studievoormiddag het tienjarig bestaan van het Strategisch Plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (STRAP). De toehoorders kregen na een welkomstwoord van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeurzen, de geschiedenis van STRAP gepresenteerd door de zichzelf noemende 'oudstrijder' Wilfried Meyvis. In zijn uiteenzetting over de geschiedenis van het STRAP blikte Meyvis terug op de missie en strategische doelstellingen van dit plan. Kijkend naar de toekomst, herhaalde hij deze missie en zijn strategieën. De uitbouw van een kwalitatief hoogstaand aanbod, een adequate profilering, de uitbouw van samenwerkingsvormen en organisatiestructuren, de creatie van een maatschappelijk draagvlak en een gepaste personeels- en organisatieontwikkelingspolitiek blijven ook in de toekomst uit te werken strategische doelstellingen. Meyvis refereerde ook naar de kritieken op een instrumentele inzet van het welzijnswerk voor doeleinden van de strafrechtsbedeling¹. Ook zien we een verhoogde aandacht in het responsabiliseren van de gedetineerde voor de gevolgen van zijn feiten². Als blijvende doelstelling verwees hij naar het behoud van de kritische functie van het forensisch welzijnswerk ten aanzien van het strafrecht en tegen een loutere reductie van het welzijnswerk tot een bijdrage aan de humanisering van de vrijheidsberovende straf. Een laatste doelstelling voor de toekomst zag Meyvis in de verdere uitbouw van een gediversifieerd hulpverleningsaanbod in de gevangenis. Terecht merkte hij op dat de blik van dit hulpverleningsaanbod blijvend gericht moet zijn

op de invrijheidstelling van de gedetineerde. De uitbouw van een gediversifieerd aanbod aan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden binnen de gevangensmuren is niet zonder gevaar. In 2000 besprak Meyvis al een mogelijk pervers effect van de verhoogde aanwezigheid van de hulpverlening en van integratiebevorderende initiatieven in de gevangenis³. Critici doelden op een groter wordende instroom in de gevangnissen omdat er net daar mogelijkheden worden aangereikt om mensen te helpen, te vormen, te scholen, toe te leiden naar werk, etc. Naast een mogelijk effect op de instroom in gevangnissen, kan de uitbouw van een gediversifieerd aanbod aan welzijnsinterventies in de detentiecontext ook een pervers effect hebben op de uistroom. Doel van het uitbreiden en diversifiëren van het hulpverleningsaanbod blijft het verhogen en maximaliseren van de re-integratie- en reclasseringsmogelijkheden van de gedetineerde. Echter bestaat ook het risico dat dit uitgebreide hulpverleningsaanbod, onder druk van onder meer een beveiligings- en risicobeperkende logica, een uitstel van de terugkeer van de gedetineerde in de maatschappij met zich zou kunnen meebrengen. Ter illustratie van dit effect op de uitstroom nemen we de aanvraag van een gedetineerde voor een uitgangsvergunning om een ambulante begeleiding voor een agressieproblematiek op te starten. Zou het risico kunnen bestaan dat de beslissingsnemende instantie het aanwezige aanbod aan agressiebegeleiding in detentie mee in rekening neemt in de beoordeling van deze aanvraag? Zou dit ruimte geven aan beveiligings- en risicobeperkende logica's om meer door te wegen in het beslissingsproces? Evengoed als een maximaliserende factor zou een uitgebreid, gediversifieerd aanbod aan hulpverlening in de detentiecontext ook een pervers effect in de uitstroom kunnen hebben indien dit de stappen van de gedetineerde in de maatschappij zou uitstellen.

De studievoormiddag werd afgesloten met verhalen en reflecties van een negental hulp- en dienstverleners van allerlei pluimage, allen werkzaam in de detentiecontext. Een eerste reflectie die tijdens het panelgesprek enkele malen werd aangehaald had betrekking op de grote diversiteit binnen de

¹ R. ROOSE en M. BOUVERNE-DE BIE, 'Forensisch welzijnswerk: meer dan humane detentie!', *Panopticon*, 2008, 2, 1-5.

² B. CLAES, 'Als een hamer je enige gereedschap is, lijkt elk probleem wel op een spijker' In W. BRUGGEMAN, E. DE WREE, J. GOETHALS, P. PONSAAERS, P. VAN CALSTER, T. VAN DERBEKEN en G. VERMEULEN (eds.) *Van Pionier tot Onmisbaar. Over 30 jaar Panopticon*, Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 2009, 422-440.

³ W. MEYVIS, 'De relatie tussen hulpverlening en justitie', *Panopticon*, 2001, 1, 99-106.

gedetineerdenpopulatie. Niet alleen is het moeilijk om de specifieke hulpvragen van gedetineerden en het aanbod aan hulpverlening op elkaar af te stemmen. Deze moeilijkheidsgraad verhoogt nog indien we alle mogelijke noden en behoeften bij deze populatie mee in ogenschouw nemen. Net als in de maatschappij dreigen ook in de detentiecontext de meest kwetsbare groepen de boot te missen. Hierbij kunnen we verwijzen naar de alsmear grotere wordende groep aan gedetineerden met een verschillende nationaliteit die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Taalproblemen bemoeilijken het opstarten en doorlopen van een hulp- of dienstverlening. Uit onderzoek⁴ blijkt dat deze grote groep van gedetineerden moeilijk te bereiken is en een haast 'onzichtbare' positie heeft binnen de gehele populatie. Een tweede aangehaalde reflectie besloeg het manifeste onevenwicht tussen het aantal aanwezige hulp- en dienstverleners in de gevangenis en de vragen, noden en behoeften van gedetineerden. Kortelings werden de wachtlijsten vermeld. Dit onevenwicht brengt een tweetal spanningsvelden met zich mee waarop bijvoorbeeld trajectbegeleiders zich in de gevangenis bewegen. Enerzijds bestaat er een spanningsveld tussen het maximaal inzetten op proactief, *out-reachend* werken naar alle gedetineerden (met mogelijke wachtlijsten tot gevolg) en het eerder vraaggericht werken. Anderzijds bestaat er uit dit onevenwicht een spanning tussen het opnemen van een eerder doorverwijzende opdracht en het aanbieden van intensievere, eerder langdurige begeleiding- en hulpverleningstrajecten aan gedetineerden. Een derde en laatste reflectie, waarnaar zowel in het panelgesprek als in de uiteenzetting van Meyvis werd verwezen, heeft betrekking op de afwezigheid van het thema huisvesting en zijn relevante spelers in de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Gezien als één van de belangrijkste voorwaarden voor een goed sociaal reclasseringsplan⁵, is dit een zeer belangrijk gegeven voor gedetineerden die moeten verschijnen voor de strafuitvoeringsrechtbank. Nog pertinenter stelt dit probleem zich bij voorlopig gehechten die in

grote onzekerheid verkeren omtrent de einddatum van hun verblijf in detentie⁶.

Samenvattend kan besloten worden dat met het STRAP, en de achterliggende visie, missie en strategische doelstellingen, 10 jaar geleden al heel wat op gang getrokken werd. De getoonde volharding en inspanningen zijn voor minister Vandeurzen ook in de toekomst de noodzakelijke ingrediënten voor het welslagen van het STRAP. Eensgezind onder de aanwezigen weerklonk op deze studiedag de afsluitende boodschap dat er nog altijd veel werk op de plank ligt.

Bart Claes en Tinne Geluyckens*

Trefdag naar aanleiding van 25 jaar forensisch welzijnswerk

Naar aanleiding van de viering van 25 jaar forensisch welzijnswerk (FWW) ging op 28 oktober 2010 te Gent, op initiatief van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW), een 'trefdag' door. Er kwamen een honderdtal geïnteresseerden opdagen voor een interessant programma met hierin een aantal reflecties van sleutelfiguren op een kwarteeuw boeiende welzijnswerkhistoriek. Hiervoor werd ondermeer een beroep gedaan om een drietal sprekers die aan het FWW 25 jaar lang vanuit verschillende posities mee gestalte gaven.

Wilfried Meyvis was één van de eerste medewerkers van Justitieel Welzijnswerk te Leuven (JWL), later vanuit het beleid, een belangrijk architect van het "Strategisch Plan voor hulp en dienstverlening aan de gedetineerden". Ivo Aertsen was eveneens medewerker van het opstartende JWL, van waaruit hij zich al gauw ging toeleggen op de uitbouw, in praktijk en beleid, van slachtofferhulp. Als academicus werd hij een grondlegger van herstelrecht en bemiddeling. Maria De Bie was vele jaren lang voorzitter van de Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk en blijft tot op vandaag op dit

⁴ S. SNACKEN, J. KEULEN en L. WINKELMANS, *Buitenlanders in de Belgische Gevangenissen: Knelpunten en mogelijke oplossingen*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2004, 104.

⁵ T. DEMEERSMAN, 'Van de bak naar de straat. Over thuisloosheid na detentie', *Fatik*, 2009, 124, 7-8.

⁶ T. GELUYCKENS, *In de schermerzone van de forensische hulpverlening: de beklagde in Antwerpen*, Masterproef Criminologische wetenschappen, *onuitg.*, Brussel, Vrij Universiteit Brussel, 2008, 188p.

* Wetenschappelijk medewerkers, Vakgroep Criminologie, Faculteit Recht en Criminologie, Vrije Universiteit Brussel.